

Pénz akkor és most

A padlás sötét volt és titokzatos. Csak a kisméretű tetőablakon szűrődött be némi fény, a kósza napsugarakban táncot jártak a csillogó porszemek. Forró nyári nap volt, igazi kánikula, ami elől a gyerekek a házban kerestek maguknak menedéket és szórakozást. Marci találta ki, hogy nézzenek körül fent, de nem gondolták, hogy ilyen fülledt meleg fogadja őket a padláson.

A négy barát, Marci, Petra, Laura és Tomi egy utcában laktak, és ugyanabba az iskolába jártak. Sülve-főve együtt voltak, lehetett hétköznap vagy hétvége, tél vagy nyár. Általában az egész nyári szünetet együtt töltötték. A mai napon Marciékhoz mentek, de az ő kertjükben kitartóan tűzött a nap, sehol nem volt egy csepp árnyék sem. Tudták, hogy a tűző napon veszélyes tartózkodni, ezért először a házban bújócskáztak, aztán mesét néztek és pattogatott kukoricát ettek, később ugrándoztak.

Az idő azonban nagyon lassan telt, ezért a házigazda kitalálta, hogy menjenek fel a padlásra, mert sok régi játékot őriznek ott a szülei.

- Nézzétek, milyen szép fadoboz – mutatta Marci a többieknek a sötétbarnára festett, faragott ládikót, miközben kezével lesimitotta tetejéről a vastag porréteget.

- Ez egy régi társasjáték lehet. – mondta Petra – Van benne játékpénz meg kagyló, ez meg olyan, mintha arany lenne.

Közelebb húzódtak a fadobozhoz, és izgatottan csomagolták ki a tartalmát. Volt benne egy tábla, és pár tartozék. Találtak egy régi papírt is, ami a játék leírásának látszott.

- Laura, te olvasol közöttünk a legjobban – nyújtotta Tomi a lánynak a papírt.

A papírlap tetején egy nem túl komoly versike állt:

*„Játszótársak, jóbarátok figyeljetek most rám,
különleges kaland vár, ha jó a sorrend, az ám.
Régi korba repítetek most mindenkit itt fent,
ismerjétek meg a pénzt, mi rég volt s nem forint.”*

Miközben Laura olvasott, a tábla fényesen világítani kezdett és a játék tartozékai a tábla közepére vándoroltak.

A gyerekek tátott szájjal néztek, és megbeszélték, hogy mindenki választ egy bábút. Az egyik bábu egy kagylót tartott a kezében, Tominak ez tetszett a legjobban. Laura azt a figurát választotta, amelyik egy pénzermén ült és egy kis darab aranyat markolt. Marcit az a karakter fogta meg, amelyik egy darab papírt tartott a magasba. Petra örült annak a bábunak, ami neki maradt, mert ezeket legalább ismerte: bankjegy és bankkártya volt az ő bábuja kezeiben.

Az idézetten kívül nem volt más leírás, így a gyerekek tanakodni kezdtek. Keresték a dobókockát, de azt nem találták. A tábla közepén négy kör alakú mélyedés volt, amibe pont beleillett a figurák talpazata. Petra elhelyezte elsőként az övét, de semmi nem történt.

Ekkor lépett be Marci apukája.

- Ti meg miben mesterkedtek itt, kis lókötők? – kérdezte, de akkor meglátta a négy kíváncsi szempárt a doboz felett – Ó, megtaláltátok a mesedobozt?

- Ez nem társasjáték? -kérdezte Tomi.

- Nem, ez egy különleges mesedoboz – felelte Marci apukája – Ha az idézet szerint a bábukat megfelelő sorrendben, a pénz korszakai szerint helyezitek el, elmondja a pénz történetét. Segítek: az első a kagylós...

- Az utolsó fogadjunk, hogy a bankkártyás – vágott közbe Petra.

- A második, amelyiknél arany van? – kérdezte Laura.

- Kitalálom – mondta kicsit fásultan Marci, mivel neki már csak egy lehetőség maradt – a harmadik a papírdarabos.

A gyerekek sorban elhelyezték a bábukat, és ekkor különleges dolog történt, elindult egy mese, és a padlás megelevenedett.

- A pénz a történelem legelején nem létezett, mi, emberek hoztuk létre.

Kezdetben az ősemberek halásztak, vadásztak, gyűjtögettek, és zsákmányaikat az utolsó falatig elfogyasztották. Az idő előrehaladtával megjelent a felesleg, vagyis bizonyos dolgokból többel rendelkeztek, mint amennyire szükségük volt, ezért ezeket egymás között elcserélték olyan áruira, amiből hiányt szenvedtek. A csere nem mindig volt egyszerű, mivel az áruk értéke sokszor nem egyezett meg. Például egy darab vajért vajon hogyan lehetett egy egész állattal fizetni? Egyre több és több áru jelent meg, ami szintén nehezítette a közvetlen cserét. Az áruk közül így idővel kivált néhány olyan, amelyet mindenki elfogadott vagy amelyet mindenki használt, és ezek lettek az úgynevezett árupénzek. Árupénz volt például a só, a kagyló, a marha, a szövet, a bőrök, az igazgyöngy, az arany és az ezüst. A cserénél tehát az egyik oldalon az áru, például a darab vaj, a másik oldalon az árupénz, például a kagyló állt.

Az árupénzek közül idővel a nemesfémek, amilyen az arany és az ezüst, váltak a legnépszerűbbé, mivel ezek tartósak, szépek és oszthatók voltak. Az arany és az ezüst az idők során teljesen átvette a pénz szerepét. A nemesfémeket eleinte úgy adták tovább, ahogy a természetben, például a folyókban megtalálták. Később bányászták és megmunkálták a nemesfémeket, súlymérték alapján aranyrudakat öntöttek belőlük. Majd a nemesfémekből úgynevezett érmék jöttek létre. A pénzérmék meghatározott mennyiségű nemesfémeket tartalmaztak. Előnyük volt a kisebb méret, valamint tárolásuk, szállításuk is könnyebb volt, mint például aranyrudak formájában.

Az áruk mennyisége egyre nőtt a piacon, és a nemesfémekből nem volt annyi, amennyi pénzre szükség lett volna. Azért, hogy a pénzhíányt megoldják, az aranypénzt mással helyettesítették: a pénz helyett úgynevezett váltót alkalmaztak, vagyis egy darab papírra leírva tettek ígéretet arra, hogy később arany- vagy ezüstpénzzel fizetnek. A váltóból alakult ki később a bankjegy, amelyben azért bíztak az emberek, mert nem egy ismeretlen személy, hanem a bank állította ki.

A bankjegykibocsátás kezdetén a bankjegyek értékét még a bankban őrzött arany biztosította, aki bement a bankjegyével a bankba, megkaphatta az értékét aranyban, ha akarta. Később viszont már több bankjegy került forgalomba, mint amennyi arany rendelkezésre állt, mert a bankjegyekkel és érmékkel mindent meg lehetett vásárolni, így nem is volt szükség az aranyra váltásra. Manapság pedig már nem szükséges a készpénz sem, sőt a fizetések nagy része bankszámlák között, bankkártyákkal vagy akár mobiltelefonnal zajlik. A pénz története nem áll meg, mert az folyamatosan, ebben a pillanatban is változik, fejlődik. Ki tudja, hogy felnőtt korotokban ti vajon mivel tudtok majd fizetni, ha vásároltok...

A fények elhalványultak, a történetnek vége szakadt. A pajtások még pár másodpercig ültek a mesegép fölött. A csendet Marci apukája törte meg.

- Tudtátok, hogy komoly jutalom jár annak, aki meghallgatta a pénz történetéről szóló mesét? Figyeljete csak! – mondta Marci apukája, miközben kinyitotta a padlás ajtaját.

Lentről, Marci anyukájának hangját hallották.

- Gyertek, kész a palacsinta!